

NYHEDSBREV

ROSKILDE UNIVERSITET - CNNF, Marts 2019

I dette nyhedsbrev bringer vi:

- 1) Invitation til CNNF-forårs seminar om *Naturparkeres regionale betydning*
- 2) Rapport fra efterårets CNNF seminar om *Landskabets fortælleverdi*.
- 3) CNNF nye forskningsprojekt samt feltundersøgelse i Skjern Å området.
- 4) Arrangementkalender, herunder annoncering af CNNF efterårs seminar.

NATURPARKERS REGIONALE BETYDNING

Invitation til CNNF-seminar på Roskilde Universitet d. 26. april 2019, kl. 13-17

Sted: RUC, bygning 11.1 lokale 047 (Studiesalen, tæt på CNNFs sekretariat)

Danske naturparker er baseret på Friluftsrådets vurdering af, at en eller flere sammenhængende kommuner rummer et særligt sammenhængende naturområde af national eller regional betydning. Mærkningsordningen Danske Naturparker forsøger at sikre en langsigtet planlægning og udvikling af natur, kultur og friluftsliv i samspil med en landdistriktsudvikling, der forhåbentligt er til gavn for bosætning, turisme og øvrige erhverv i naturparken. Nogle naturparker involverer flere kommuner (fx. Lillebælt), andre varetages inden for enkelte kommuner (fx. Nakskov Fjord). Uanset det kommunale ophæng, er der forventninger til "effekten" af naturparker. Seminaret vil se nærmere på hvilken betydning naturparker har for den regionale udvikling, både i et bæredygtighedsperspektiv, et naturkvalitetsperspektiv og i et vækst- og udviklingsperspektiv.

Program (oplæg 20 min, spørgsmål og kommentarer 10 min):

13.00 Velkomst v. CNNF

13.15 Franklin Feyeh: Naturparker som virkemiddel for bæredygtig regional udvikling – med eksempler fra Luxembourg. Oplægget vil blive holdt på engelsk, men Franklin forstår dansk.

CNNF-NYHEDSBREV, Marts 2019

- 13.45 Sven-Åge Westphalen: Friluftsrådet certificeringsordning for danske naturparker. Kommunalt og inter-kommunalt samarbejde.
- 14,15 Pause
- 14.30 Thomas Skou Grindsted: En certificeret naturpark: "Åmosen", mellem 3 kommuner på midtsjælland: Parken og dens regionale betydning.
- 15.00 Niels Ole Præstbo: Danmarks største naturpark ved Lillebælt med 70% hav: Planlægning og forvaltning i Naturpark Lillebælt, hvordan og hvorfor.
- 15.30 Diskussion og opsamling
- 16:00 CNNF er vært for et glas vin og en snack

Seminaret er åbent for alle, og gratis. Men af hensyn til det praktiske arrangement vil vi være glade for en tilmelding snarest og senest d. 23 april.

NB! Vær også opmærksom på

DNs åbningstræf d. 27 april for **Netværk om Natur og Nationalparker**, samt

CNNFs efterårsseminar d. 8. november: **12 år med nationalparkloven – en evaluering**,

se s. 12 og 13.

Tipperne, Ringkøbing Fjord. Foto kb

Landskabets fortælleverdi.

Rapport fra CNNFseminar på Roskilde Universitet fr. 26.10.2018

I park-sammenhænge (naturparker, nationalparker, Unesco-parker osv) har der længe været fokus på at (op/gen/-)finde gode fortællinger om landskabet. Efterårets CNNF-seminar udforskede forholdet mellem fortælling og landskab. Landskabets fortælleverdi blev gransket gennem en række oplæg, der behandlede nogle af de dynamikker og de processer, der har betydning for, hvorfor og på hvilke måder bestemte fortællinger udvælges og fremhæves, mens andre glemmes. Disse processer blev belyst fra flere vinkler: Ét oplæg tog udgangspunkt i praktisk erfaring, et i konkret forskning, et oplæg behandlede problematikken i lyset af narrativ teori og teorier om erindringssteder og erindringsfællesskaber, og et i maleri.

Indledningsvist bød **Keld Buciek** velkommen og indrammede seminarets tematik ved at fremhæve landskabet som et erindringsarkiv, der udtrykker kultur og erfaring. I seminarets perspektiv betragtes landskabet som en slags "bog", der skrives og læses. Landskabet skrives i et kodefylt sprog og koderne forstærker eller undertrykker visse træk. Landskabets skrevne koder betegnes ofte som en semiotik, der udtrykker, hvad vi finder vigtigt i landskabet. Da kulturmiljøbegrebet stadig var et aktivt begreb, var landskabets fortælleverdi så at sige "indbygget", idet kulturmiljø blev forstået som geografisk afgrænsede områder, der i deres fremtræden afspejlede væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling. Begrebet skulle erindre om kulturhistoriske sammenhænge i samfundet.

Erindringsbegrebet er anvendt i en bred vifte af fag, fra studiet af perception og hukommelse i psykologien over sociologiens interesse for forholdet mellem individuel og kollektiv erindring, over etnologiske studier af folkeminder til antropologiens interesse for, hvordan kulturer etablerer traditioner og myter fra fortiden til at guide deres medlemmer i nutiden. Buciek fremhævede tre forfattere, der ofte nævnes, når vi taler om erindring, nemlig Halbwachs, Burke og Nora. Den første fremhæver nutidens konstruktion af fortiden, den anden forankrer erindring i rumlige strukturer, så som landskaber og den sidste ser landskaber som bærere af erindring.

Med denne indramning blev ordet overladt til **Annemarie Krarup**, forfatter, gymnasielærer og historiefortællerske, der fortalte om en af dem, der i særlig grad har bidraget til "fortællekunsten i landskabet", en af de helt store bidragydere til indsamlingen af dansk fortællekunst, folkemindesamleren Evald Tang Kristensen, der levede fra 1843-1929. Evald Tang Kristensen, der oprindeligt var landsbylærer i Gjellerup i Vestjylland, formåede gennem et langt liv at indsamle et kæmpemæssigt materiale af gamle eventyr, skrøner og sagn, som jævne folk på landet havde fortalt hinanden om aftenen. Med industrialiseringen og moderniseringen af landbrugssektoren var folk i denne periode mere optaget af alt det nye, og man begyndte at se ned på eller smile af de gamle opfattelser og talemåder. Fortællinger, der havde været meningsfulde i menneskernes samvær i landbyerne, blev opfattet som gammeldags, og var dermed i fare for helt at blive glemt.

For Tang Kristensen gjorde hans tidlige besøg hos nogle af de gamle fortællere på heden, ham derimod helt målløs over, at der tilsyneladende midt ude på heden eksisterede en lyslevende tradition for middelalderlig folkevisedigtning. Med økonomisk og moralsk støtte fra bl.a. Svend Grundtvig (søn af salmedigteren) og andre kulturforskere i København, opsøgte Tang Kristensen på sine mange og lange fodrejser gennem Vestjylland gamle visesangere og fortællere, og nedskrev deres viser og fortællinger, som han bagefter lod sin kone og børn renskrive. En del af dette blev udgivet af Tang Kristensen selv, men efterhånden som hans skatkiste voksede, lykkedes det ham at opbygge et samarbejde med Sven Grundtvig, der

havde igangsat en systematisk indsamling af vidnesbyrd om folkløren i Danmark. Grundtvig var del af en kreds af filologer og forklorister, der, ikke mindst på baggrund af tabet af Sønderjylland, var stærkt engagerede i at bevare den folkelige digtning og andre kulturskatte, som de anså som udtryk for fædrelandets egenart. For at indsamle historier havde Grundtvig etableret et net af informanter, der leverede historier, men ingen var så flittig som ildsjælen Tang Kristensen. Med hjælp fra sine velgørere og 'Samfundet til den danske Litteraturs Fremme' fik Tang Kristensen udgivet sin første større bog: "Jydske folkeviser og toner samlet af folkemunde", der siden blev efterfulgt af et væld af andre udgivelser. Dermed blev landsbylæreren Tang Kristensen ikke bare Danmarks store indsamler af folkekultur. Også på verdensplan er han en af de helt store optegnere af folkløren - faktisk overgår han i mængden af indsamlet materiale langt hvad andre af periodens folkmindeamlere, herunder Brødrene Grimm fik indsamlet. Modsat andre folklorister der mest opholdt sig på bibliotekerne, var Tang Kristensen - også da han var helt op i 80'erne - selv ude og samle ind. Han havde lært at snakke med folk og kunne udholde livet på landevejene om vinteren og lugten i hytterne. I sit liv besøgte han 3.300 mennesker og optegnede egenhændigt 3000 viser, 100 melodier, 2.500 eventyr og 15.000 sagn.

Det var især fra hedeegnene, at Tang Kristensen hentede sit stof, og dermed har Tang Kristensen også bidraget til at tegne et billede af dette specielle landskab, ikke mindst af, hvad der gemte sig af indsigter blandt de fattigste grupper, der befolkede dette område: Folk, der mange gange havde fået en hård medfart i verden, og hvis åndelige verden kunne indeholde gamle og besynderlige træk.

Som Annemarie fortalte, så havde Grundtvig og Tang Kristensen ikke helt den samme opfattelse af de mennesker, der fortalte historierne. Grundtvig bebrejdede således Tang Kristensen at han ikke havde været tilstrækkelig nøjeregnende med de platte udtryk, som fise, skid, røv og andre ord, der "måske ikke støder bønder, men gør en bog umulig i dannede hjem". Tang Kristensen derimod mente at folks mundtlige fortællinger var en kunstart i sig selv, der burde respekteres. Resultatet blev dog, at en del af de mere mere vovede historier (der ofte på meget festlig vis vidnede om en manglende autoritetstro, der dengang som nu kan ses som et særligt dansk træk) aldrig er blevet udgivet, men har fået lov til at henligge i trækasser på Dansk Folkemindesamling, indtil Annemarie fik ideen til at udgive et udvalg af disse historier i et mere tidssvarende sprog. Bogen, der hedder *Skamløse Eventyr*, er udgivet i 2018 på forlaget Vandkunsten og er illustreret meget fint af Mats Rehnman. Under foredraget fortalte Annemarie om, hvordan hun selv havde genopdaget den mundtlige fortælling og hvordan hun bruger bl.a. Tang Kristensens historier i forbindelse med historiefortælling i Skjoldungernes Land og andre steder. Hun fortalte om, hvordan man som fortællerske arbejder med at forestille sig detaljer i landskabet, hvordan huse, tøj, vejret og andet har indgået som noget der aktiveres, når man skal fortælle disse historier, men hvordan det også gerne må være sådan, at lytternes kreativitet får lov at udfolde sig. Hun underholdt os desuden med flere af disse historier, herunder nogle af de saftige historier, der indgår i udgivelsen 'Skamløse fortællinger'.

Historiefortællinger og sagn var også i centrum i **Niels Schrøders** indlæg, der har søgt at efterprøve nogle af de centrale passager i det engelske (og kristne) sagn om Beowulf. Som bekendt handler digtet om Heorot (Hjortehallen), Roars kongshal, der hærages af et uhyre, ved navn Grendel, som nat efter nat spreder rædsel ved at myrde kong Roars krigere sovende i hallen efter dagens dont og et godt måltid. Beowulf, som er en ung gøter-kriger, ankommer og tilbyder Kong Roar at bekæmpe uhyret. Det lykkes for Beowulf at såre Grendel, men dernæst kommer Grendels navnløse mor, som bor på bunden af den nærliggende sø og dræber en af Roars mænd, og Beowulf bliver nødt til at tage kampen op med hende i en grotte under søen.

De seneste år er lykkedes arkæologer at sandsynliggøre at Lejre er den lokalitet, der omtales i digtet. Gennembruddet er bl.a. sket via arkæologiske undersøgelser af de store haller, som er blevet udgravet af Roskilde Museum. Undersøgelserne viser at hallerne har ligget i området i den periode som fortællingen om Beowulf normalt dateres til, nemlig mellem 550 og år 1000, hvor fortællingen nedskrives. Meget tyder på at den ene af hallerne er blevet forladt, hvilket måske kan relateres til de voldsomme begivenheder, som kvadet vidner om.

Niels Schrøders undersøgelser omhandler især Kornerup Sø og flytningen af åløbet i Kornerup Å ved hjælp af 2 forskellige dæmninger. Prøver af sedimenterne fra Kornerup sø viser nemlig en distinkt ændring i vandkvaliteten som følge af, at åen ledes igennem søen. Hvor hypotesen tidligere har været, at bygningen af disse dæmninger og dermed flytningen af åen var sket omkring 1300 i forbindelse med opførelse af vandmøllerne ved Kornerup, har disse antagelser måttet revideres, da de kemiske analyser og pollen analyser, som Niels Schrøder har foretaget af boringer udført ude i midten af Kornerup sø viser nogle helt andre resultater: De nye AMS14C dateringer af prøver fra lag efter åens flytning viser meget tidligere aldre, resulterende i kalibrerede aldre på henholdsvis år 770 og år 900. Meget tyder altså på at flytningen af åen er sket på samme tidspunkt som Kong Roars haller har været i funktion. Dermed kunne det understøtte ideen om, at man på et tidspunkt i Kong Roars regeringstid har været truet af udefrakommende kræfter og at Beowulf er kommet sejlene til Kong Roars hof, men at man derefter har ændret åløbet for at sikre en bedre beskyttelse af hallerne. I følge sagaen kom Beowulf og hans mænd dog gående ude fra kysten og ind til Heorot. Sagaen er eksplicit i angivelse af deres skibs fortøjning ude ved kysten, hvor Roars vagtpost fra en høj skrænt skuer ud over havet og bevogter det forankrede skib.

Som Schrøder selv er inde på, kan man indvende, at det er vanskeligt (eller umuligt) at sammenholde poesi med arkæologi og Lejres terrænhistorie. Men Schrøder viser med sine undersøgelser, at det kan være fristende at forsøge.

foto: kb

Claus Helweg Ovesen stod for det næste oplæg: Malernes og nutidens landskaber fortæller om natursyn før og nu. Landskabet har siden sidst i 1700-tallet været et vigtigt motiv i dansk kunst. Skildringerne fortæller gennem motivvalg og afbildningsform om skiftende tiders natursyn – og tillige om, hvordan kunsten gennem de sidste ca. 100 år i stigende grad har frigjort sig i skildringen af det synlige landskab.

Gennem eksempler fra dansk kunst gennem de sidste små 200 år gav Claus et billede af, hvordan natursynet afspejler sig i og påvirkes af malernes skildringer. Man har nationalromantikken i første halvdel af 1800-tallet, der dog her i Danmark også præges af en måske fra Frankrig kommende tradition for direkte virkelighedsskildring, som den kendes i mange af Guldalderens landskabsskildringer. Billederne af det varierede kulturlandskab i

denne periode har i høj grad præget vores ønske til fremtoningen af det danske land og dermed også naturfredningsbestræbelserne. De vidtstrakte landskaber med græsland og spredte buske og træer – overdrevene - præget af husdyrs græsning, men ikke af andre udnyttelsesformer, var elskede af kunstnerne og præger deres motivvalg. Rester af dette landskab er i dag ofte fredet og søges vedligeholdet ved fortsat, traditionel anvendelse, evt. ved ekstensiverende genskabelse.

Men i 1800- og noget op i 1900-tallet kan kunstneres billeder, efter Claus' mening, også tages som nogenlunde pålidelig dokumentation for fremtræden af tidens kulturlandskab, selvfølgelig med et element af kunstnerisk frihed. De giver derved mulighed for at aflæse de væsentlige ændringer, der siden er sket, når de sammenlignes med fotografier, som vi i dag kan tage af de steder, som malerne malede og tegnede.

I sidste del af seminaret, præsenterede **Keld Buciek** en narratologisk forståelsesmodel til yderligere indramning af de fremlagte cases. Præsentationen tog udgangspunkt to steder: Dels i bogen "Landscape Narratives" (Potteiger & Purinton, 1998, PP) og dels hos den amerikanske cognitive psykolog Jerome Bruner og hans bog "Making Stories" (udkommet på dansk i 2004 under titlen "At fortælle historier"). "We know a place because we know its stories". Således udtrykker PP sig og fortsætter: "Narratives are integral to the making of places. As (humans) shape landscapes they inevitably engage narratives." Det handler ikke kun om at steder erindrere om de fortællinger, der er knyttet til dem. På en måde kan man sige at steder og landskaber eksisterer FORDI der er fortællinger knyttet til dem. På seminaret har vi hørt historier knyttet til landskaberne som handler om mere end det umiddelbart fortalte. Det kan handle om de fattiges vilkår på landet, det hårde slid med naturen, forholdet mellem mænd og kvinder osv. Bruner (2004) skelner mellem hhv en paradigmatiske og en narrativ måde at vide/erkende på. Den første er faktaorienteret, den anden er baseret på hvad vi fortæller hinanden. Bruner arbejder med 10 såkaldte narrative komponenter - disse anvendte Buciek til at "frame" dels guldalderens maleriske fortællinger og dels Beowulf sagaen. Også i hedehistorierne er der fx. intentionalitet og moralske bud: "Vær gudsfrygtig", "bliv ved din læst". Der er så at sige indbygget både moralske guidelines såvel som anvisninger til konkrete rejser/steder mv. Guldaldermaleriet kan heller ikke blot forstås som "virkelighedsskildring", tværtimod opfindes her fortællinger om fortid og nutid, om folket og nationen, om brud og kontinuitet. Bruners narrative komponenter anvendt på Beowulf kunne se ud som følgende:

- 1) Diakronitet: Fra gøterhelten drager afsted til Lejre og til hans hjemkomst og senere død ved en drage. Handling over få dage med halvtreds års mellemrum.
- 2) Partikularitet: Beowulf nedkæmpning af Grendel og hans mor "uhyret".
- 3) Intentionalitet: Stærke tro på Gud.
- 4) Hermeneutisk sammenhæng: 43 "sange", der hver er et lille narrativ.
- 5) Brud med kanon: Det ædle halfolk i Lejre under den vise konge Roars ledelse lever lykkeligt indtil dæmonens ankomst.
- 6) Referentialitet: Kombinationen af tapperhed og gudstro er en dyd og et forbillede.
- 7) Genre-forståelse: Heltekvad, der fortolker overgangen mellem vikingetro og kristendom.
- 8) Norm-relation: Helte skal belønnes og hyldes. Kongens pligt. Men også advarsel mod overmod/hovmod.
- 9) Kontekst sensitivitet: Vi accepterer at dette er en fortælling, uden at blive alt for kritiske overfor det urealistiske (fx. placeringen af geologiske vidensbyrd i forkert kontekst, dæmoner, mv.)
- 10) Akkumulativ aspekt: Inddrager og bygger på biblens fortællinger, samt fx. "Frankerkrønikken" fra ca. 590 e. kr.

Seminarets sidste ord blev givet til Potteiger & Purinton: "Narratives intersect with sites, accumulate as layers of history, organize sequences, and inhere in the very materials and processes of the landscape. In various ways, stories 'take place'."

Seminaret blev traditionen tro afsluttet med en livlig diskussion over et glas vin.

Fugle omkring Skjern Å, foto kb.

NYT CNNF-projekt:

Skjern Å – Et skibrudnet nationalparkprojekt eller Danmarks 6. nationalpark?

Center for Natur- og nationalparkforskning (CNNF) er gået igang med en undersøgelse af brudfladerne mellem landbrugs-, jagt- og naturinteresser i Ringkøbing-Skjern kommune – med fokus på interessekonflikterne i den skibrudne Skjern Å nationalpark og Værnengene ved Ringkøbing fjord, samt bestræbelserne på alligevel at sikre etablering af Danmarks 6. nationalpark.

Processen omkring etablering af nationalparker i Danmark har med varierende styrke genereret konflikter mellem private lodsejerinteresser og naturbevarings- og friluftslivsinteresser. Med henvisning til den private ejendomsret og dermed eksklusiv dispositions- og adgangsret har nogle lodsejere i nationalparkerne enten sat betingelser for

offentlighedens adgang eller helt afvist at indgå i en forhandling. Loven om etablering af nationalparker fra 2007 er kendetegnet ved en proces, hvor alle aftaler om etablering og udvikling af en nationalpark er baseret på frivillighed gennem forhandlinger mellem nationalparken på den ene side og lokale lodsejere samt kommunale og statslige myndigheder på den anden side.

Natur- og friluftorganisationerne har på deres side kritiseret loven for at være alt for lempelig i kravene til regulering. Processen omkring etableringen af de fem etablerede nationalparker har derfor været kendetegnet ved kompromisser, som naturorganisationerne mener har svækket naturbeskyttelsen. Nogle vil hævde, at det peger mod en "tivolisering", som understøtter turismeindustrien i områderne omkring nationalparkerne.

Parallelt med etableringen af de første parker førte konventionelle landbrug og deres organisationer kamp mod "Randzonenloven". Man mener også at kunne se en stigning i sager, hvor landmænd har overtrådt beskyttelsesreglerne i §3 og Natura 2000 områder i skove, marker og enge, som de udnytter erhvervsmæssigt. Økonomisk trængte landmænds modstand mod de i deres øjne restriktive regelsæt fra staten og EU, har udviklet sig parallelt med nationalparkprocessen. I en række tilfælde er de også en central del af modstanden mod etableringen af nationalparker. Det var tilfældet med den nu forliste nationalpark Skjern Å i Vestjylland.

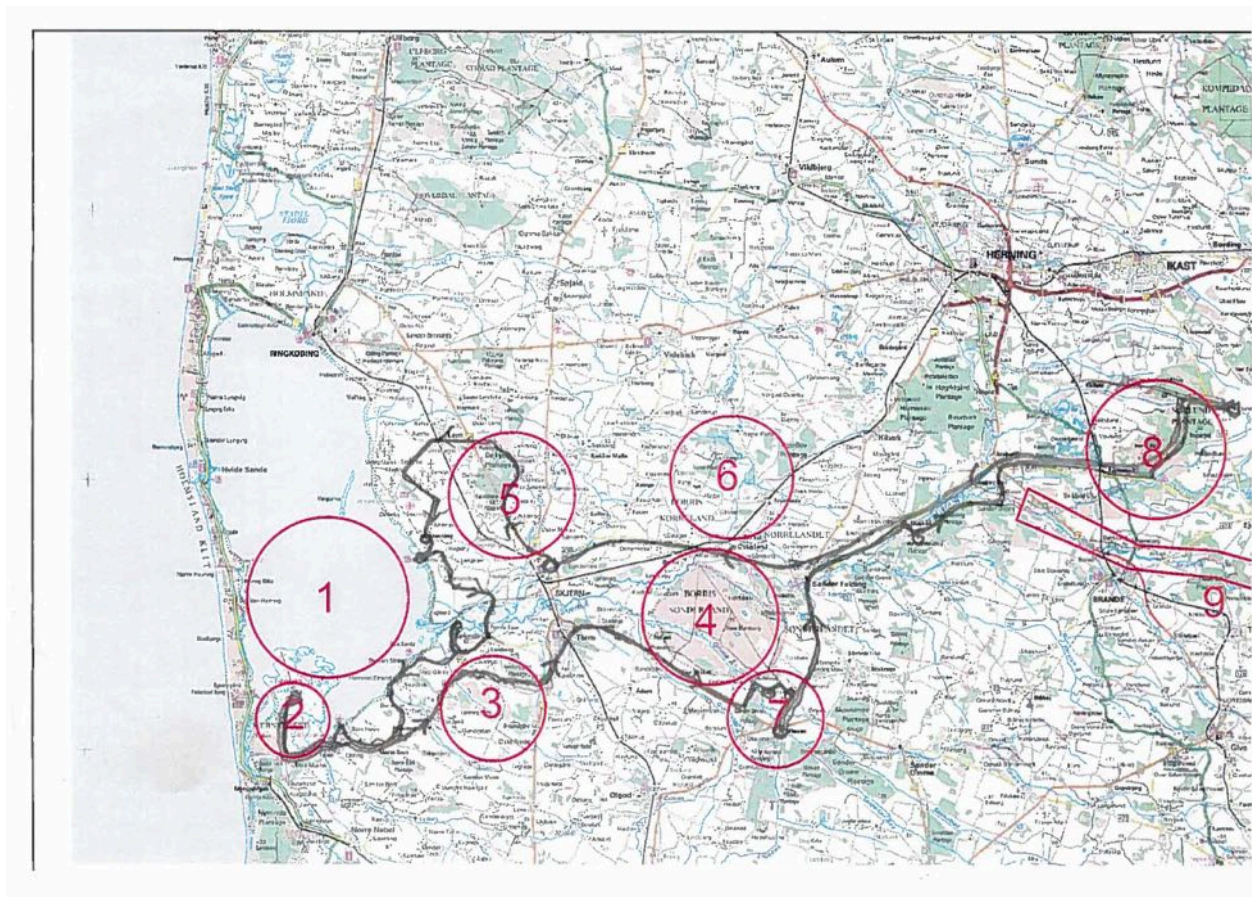
Modstanden i landsdelen har været hård og vedvarende mange år før og efter parkprojektet, men der har samtidigt vist sig meget store lokale forskelle i indstillingen til hensynet til naturbevarelse og de muligheder, en nationalpark kan bidrage med. Den private ejendoms- og dispositionsret har været kernen i lodsejernes modstand mod miljøregulering og etablering af beskyttede zoner fra staten og EU's side. Derudover har de protesterende lodsejere og deres organisationer hævdet, at de gennem dagligt brug af kulturlandskabet plejer og passer naturen. De mener, at deres arbejde ikke bliver anerkendt af samfundet. Det landbrugslandskab, som de forvalter, fremhæver de som "natur" og "kultur" med lokale historiske rødder. De artikulerer en anden naturopfattelse, end den miljø- og friluftorganisationerne forfægter med fokus på blandt andet biodiversitet. De sidst nævnte henter derimod støtte gennem dansk, europæisk og global lovgivning om naturbevaring og forvaltning.

De seneste fællesudspil fra Landbrug og Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening og Økologisk landforening åbner mulighed for jordbytte og lægger op til en klima- og miljøindsats i landbruget. Det erkender samtidigt, at en større biodiversitet er vigtig også for en fremtidig produktiv udnyttelse af landbrugslandskabet. Forhandlingsklimaet og dermed mulighederne for nye nationalparker, for eksempel Skjern Å nationalpark, er dermed væsentligt forbedret i og med flere lokale landboorganisationer bakker initiativet op

Hertil kommer, at udviklingen i Eus landbrugspolitik (CAP'en) i de kommende år fortsat vil bevæge sig fra landbrugsproduktionsstøtte til betaling for fælles goder som drikkevand, biodiversitet/natur/landskab, adgang, klima og dyrevelfærd. De seneste års erfaringer fra de nu 5 etablerede nationalparker kan desuden sætte en ramme for en mere pragmatisk holdning til forholdet mellem landbrug og naturbeskyttelse, end vi hidtil har oplevet.

Beretning fra en felttur til Skjern i november 2018

I November 2018, drog et udvalg fra CNNF (Jesper Brandt, Keld Buciek, Ebbe Prag og Kristine Juul) på fælles feltarbejde omkring Skjern å. Turen strakte sig over 4 dage. På baggrund af Ebbes tidligere studier, ønskede vi at få mere viden om årsagerne til, at det oprindelige nationalparksforslag aldrig blev effektueret, ligesom vi ønskede at få indblik i, hvordan den nye proces, der er iværksat af især Ringkøbing Skjern og Herning kommuner, tænkes gennemført, således at tidligere konflikter kan undgås eller i hvert fald nedtones. Forinden havde vi lavet aftaler med Chefen for Land, By og Natur i Ringkøbing- Skjern Kommune Per Høgh Sørensen, Jacob Poo Albæk, Projektleder for nationalparksekretariatet i afd. for Land, By og Natur, samt Louise Berg Hansen, biolog, ansat i Herning kommune. Vi havde ligeledes kontakter til en repræsentant for Vestjysk (tidligere Vestjysk Landboforening), et medlem af kommunalbestyrelsen (fra Kristendemokraterne), samt en borgergruppe i Sdr. Felding, der havde været særligt engagerede i processen omkring de første nationalparkplaner.

Ekskursionsrute for vores tur rundt omkring Skjern å d. 26-29 november 2018. De røde nummererede felter angiver de områder, der af Ringkøbing-Skjern kommune anses for at indeholde særligt interessante naturområder.

Den første dag blev brugt på at orientere os i lokalområdets landskabsmæssige diversitet. Vi besøgte Dejbjerg plantage og landsbyen Stauning med dens store vindmøllepark og fine udsigt over Ringkøbing Fjord, og fik en samtale med en af de lokale fiskere og jægere, der ikke kunne se behovet for yderligere beskyttelse af naturen. Vi fik et indblik i den lokale

sommerhusturisme ved bl.a. Bork Strand. Vi kørte ud på Værneengene, der selv om de ikke var inddraget i den oprindelige afgrænsning af nationalparken alligevel endte som et af de helt store stridspunkter. Vi besøgte desuden Dyrvig, oprindeligt en af de meget få andelsejede gårde oprettet i 70'erne, nu opkøbt af et hollandsk ægtepar. Det gav et fint indblik i de hårde vilkår, som unge, nyetablerede landmænd arbejder under, og hvordan unge landmænd med jord ned til Omme Å kun i ringe grad orker at forholde sig til de mange forslag til naturforbedring som de præsenteres for, herunder planerne om en fremtidig nationalpark i området. Vi kørte også gennem Hoven, et af de områder, hvor modstanden mod parken var størst, samt ud i omegnen af Boris Plantage, der desværre viste sig at være lukket for adgang. Endelig benyttede vi lejligheden til at kigge nærmere på de gamle brunkulslejer ved Søby, og det spektakulære landskab, som denne produktionsform har efterladt.

Mødet med Ringkøbing Skjern kommune viste den nye proces, der er sat igang for at gøre Skjern Å-området til Danmarks 6. nationalpark. Processen er mest trukket af Ringkøbing Skjern kommune. Herning (+ Ikast-Brande) er foreløbigt mere med som 'sleeping partners'. Efter sidste kommunevalg har der været interesse for at genoplive nationalparksprojektet. For at sikre en ny begyndelse, er der blevet nedsat et § 17 udvalg. Sagsområdet er blevet placeret under en ny forvaltning og med helt nye folk, der ikke har været med i den tidligere proces. Ikke desto mindre møder genoplivningen af processen nogen modstand, fx fra Jægerforbundet, der mener at diskussionen burde være afsluttet. Der findes imidlertid forskellige udlægninger af, hvad der gik galt sidste gang. Nogle mener at det især var det kort, der blev introduceret på et relativt sent tidspunkt (i 2011) af Friluftsrådet og staten, der skabte utilfredshed. Utilfredshed fremstod både i relation til lodsejernes høringsvar og i fht. afgrænsningen af parken og inddragelsen af fjorden. Da naturfredningsforeningen og staten fik presset Fjorden og Værneengene ind, stod flere af de tidligere støtter af, og benyttede sig af deres veto. For at undgå denne situation, har man i den nye proces valgt at være tilbageholdende med at fremlægge nogen former for kort med faste streger. I den nye parkproces er der vægt på at forslaget skal være lokalt forankret, Naturstyrelsen er kun sparingspartner. Det nye her er, at man tager processen selv og definerer et bruttoområde. Man arbejder først med visionen, således at man derudfra kan definere et nettoområde. Der er ikke kort i referaterne, for når først der er et kort, så læser folk ikke længere teksten. Kommunen ønsker at arbejde mere på først at skabe en fælles vision. Derefter vil man starte en proces, hvor kommunen sammen med landbrugskonsulenten tager ud og snakker med den enkelte lodsejer om, hvad de ser af potentialer og hvordan dette kan tilpasses den måde lodsejerne ser mulighederne.

Fra kommunens side er man ikke særligt interesseret i de højtliggende landbrugsområder, der primært har interesse, i det omfang de kan bruges til at skabe sammenhæng i naturområderne. Mulighederne ligger derfor i, at landmænd kunne være interesserede i at bytte lavtliggende områder langs åen for højere beliggende arealer. Kommunens embedsmænd mente, at det forhold, at der er blevet oprettet andre nationalparker, havde hjulpet til at ændre folks opfattelse. For politikere og embedsmænd gælder det om at sikre at landmændene er med: De siger: Vi skal have visionerne og ideerne på plads før vi kontakter de nationale politikere. Der har været så meget bøvvl omkring Værneengene og Tipperne, at det ikke er der, man vil starte en kamp. Fjorden ER allerede reguleret (men administrationen vil selvfølgelig gerne have den med i nationalparken) men det gælder om at få snakket med bl.a. fritidsfiskerne, Nogle vil gerne have en Nationalpark, der strækker sig fra kilde til udløb. Der er mange holdninger til dette. Baglandet og fjordfiskerne vil IKKE have fjorden med. Det er det andet kampområde.

Interviewet med lokale beboere og kommunalpolitikere i området bekræftede forestillingerne om, at det i vidt omfang også var gammel mistro og utilfredshed med processen omkring

Tipperne og Værneengene, der havde smittet af på al anden debat i området. Mange jægere og landmænd er mistroiske overfor de nye tiltag, og de har svært ved at tro på, at nationalparken ikke vil indebære restriktioner på længere sigt. I den sammenhæng var det interessant, at også de økologiske landmænd har følt sig true af fredningstankerne. Ifølge vores informanter betyder et evt. ophør af pløjning, at høslettet på engene bliver af for ringe kvalitet til, at det er værdifuldt foder for områdets kvægbønder. Samtidig er nogle interesserede i den øgede turisme som nationalparken vil kunne afføde. I Sdr Felding havde man håbet på at bruge Nationalparken som løftestang til at få flere folk til at flytte ud i området, i og med at man kunne brande det at bo midt i en nationalpark. Her var interessen i høj grad at få flere tilflyttere, der på forskellige vis kunne indgå i byens kulturliv.

Konflikterne omkring Nationalpark Skjern Å handler i meget høj grad om lodsejerne og den private ejendoms- og dispositionsret, men også om mistro til offentlige myndigheder. Konflikten, der ledte til Skjern Å Nationalparkens forlis i 2012, kan ikke forstås isoleret fra andre konflikter mellem landbrugsorganisationerne og myndighederne om den grundlovssikrede privatejendoms rækkevidde. Mange landmænd i Ringkøbing-Skjern-området var kritiske i forhold til staten, NGO'ers og overnationale myndigheders potentielt indgribende reguleringer i ejendoms- og dispositionsretten.

Kløften mellem parterne omkring den planlagte Skjern Å nationalpark var meget dyb i perioden fra 2005 til 2012, hvor det første forsøg på at etablere nationalparken led endeligt skibbrud. Landmænd i området mente, at den ville føre til indskrænkninger i ejendomsretten og dermed mindske deres strategiske manøvre frihed i forhold til fremtidige erhvervsmæssige dispositioner. Deres kritik kommer klart til udtryk i høringsvaret fra de 50 landmænd fra Hoven-området (Jysk Landbrug hørings svar 4 maj 2011).

Landbrugsorganisationernes positioner

Landboforeningerne i region Midt, Vest og Sydjylland havde forskellige politiske holdninger til den planlagte nationalpark. Vestjysk landboforening var kritisk positiv og henviste til de såkaldte "otte forudsætninger" som grundlaget for at deltage, mens Jysk Landbrug ved formanden Bjarne Larsen (fra Venstre) var imod og støttede Hoven-landmændene i deres afvisning af Nationalparken. Jysk landbrugs position var præget af stærkt pres fra medlemmer af Bæredygtigt Landbrug. Det kan forklare Dansk Folkepartis afvisning af Nationalpark Skjern Å i folketingets miljøudvalg i 2011.

I lyset af forhandlingerne af loven om nationalparker og udmøntningen af den ift. lodsejernes rettigheder i de øvrige parker, er det tydeligt, at landbrugets organisationer har fået indført en *de facto* veto, hvad angår lodsejeres dispositionsret over deres jorde i nationalparkerne. Men samtidigt har ikke mindst Rigsrevisionens kritiske rapport fra 2013 klart fokuseret på det afgørende i en evaluering af, "om lovens hovedformål kan blive opfyldt, dvs. om nationalparkerne har medvirket til at styrke og udvikle naturen, og om de vigtigste danske naturtyper er tilstrækkeligt repræsenteret" (Notat til statsrevisorerne om beretning om etableringen af nationalparker i Danmark, April 2014, s. 4).

Vores indtryk kan umiddelbart kondenseres til:

- Der synes at have været et socialt pres på landmænd, der var positive overfor etablering af en nationalpark i området.
- Modstanden og opslutningen til Nationalparken skabte en øget spænding mellem naturinteresserede 'byboere' og produktionsorienterede landboere.

- Blandt landbefolkningen viste der sig en generel modstand mod statens/EU institutioner på Naturområdet og mod Naturlobbyen. Man troede ikke på, at politikerne ville holde de aftaler, de indgik.

Endelig har den ophedede debat omkring Værnengene smittet af på al anden debat.

Det bliver derfor spændende at følge, om den nye og mere deltagerorienterede tilgang fra kommune og forvaltning vil kunne overbevise de lokale om, at Nationalparken ikke vil pålægge landmændene nogen yderligere restriktioner. Omvendt kan man sige, at hvis Nationalparken ikke sikrer en rimelig genopretning af naturværdierne i Skjern Ådal, så kan det være svært at opretholde forestillingen om, at Nationalparkstanken består af andet end branding og turismeindtægter.

Men man skal gøre sig klart, at debatten vil komme til at udvikle sig samtidigt med en fornyet debat om ændringer i EUs landbrugspolitik frem til en CAP-reform fra 2021. Det forventes i den forbindelse, at der vil ske en gradvis omlægning af landbrugspolitikken (CAP) fra en passiv produktionsstøtte til en betaling for fælles goder (drikkevand, biodiversitet/natur, adgang, klima og dyrevelfærd), mens selve fødevarerproduktionen kommer til at foregå på markedsvilkår. Det fremføres f.eks. fra Økologisk Landsforenings side, at jo længere tid denne omlægning udskydes, desto mere svinder opbakningen blandt EU's borgere til overhovedet at have et EU-budget til landbruget.

Det er svært at forestille sig, at en sådan omlægning ikke vil påvirke de dispositioner omkring arealanvendelse og naturudnyttelse, der udvikler sig blandt landmænd og andre jordejere. Man må yderligere formode, at det i særlig grad vil kunne påvirke dispositionerne i områder, hvor der igangsættes en aktiv bestræbelse på at få udviklet mere og mere sammenhængende natur, som det er tanken med nationalparkerne - også selvom det udelukkende sker på grundlag af frivillighed.

Kommende møder, seminarer og konferencer:

CNNF giver i sine nyhedsbreve oplysninger om væsentlige begivenheder af betydning for natur- og nationalparkforskningen. Vi tager udgangspunkt i den viden om konferencer, møder m.v. , som vi finder indenfor forskningsverdenen, herunder i newsletters fra organisationen Landscape Europe og fra Europarc Federation. Såfremt modtagere af CNNFs nyhedsbrev har kendskab til konferencer, møder og lignende aktiviteter af forskningsmæssig og formidlingsmæssig betydning især i Danmark og i omkringliggende lande, vil vi meget gerne omtale disse aktiviteter i vores kalender. Send en mail til brandt@ruc.dk.

Åbningstræf d. 27 april: Indenfor Danmarks Naturfredningsforening oprettes nyt netværk vedr. natur- og nationalparker, NNPN.

Danmarks Naturfredningsforening arbejder udover landet gennem sine mange lokale afdelingsbestyrelser, der typisk omfatter en kommune. Bestyrelserne var tidligere samlede i amtslige samråd, men det er så i dag blevet til store, regionale samråd.

Til supplerung af denne struktur har foreningen emnebestemte, mere uformelle netværk, hvor medlemmerne samles om diverse emner indenfor naturfredning og miljø, som de er optaget af, og som har betydning for det område, de er i.

En stor del af foreningens lokale afdelinger har i dag enten en nationalpark el. en naturpark indenfor deres område, og på et repræsentantskabsmøde i slutningen af 2017 drøftede man oprettelsen af et NNPN. Dette sker nu ved et åbningstræf, som afholdes i Nationalpark Skjoldungernes Land 27.april. Man hører om nationalparkforvaltningen og frivilliges inddragelse i arbejdet med eksempler fra Mols Bjerge og Skjoldungernes Land og fortsætter ud i sidstnævnte, bl.a. til projekter, hvor frivillige har medvirket.

Træffet afsluttes med, at man drøfter planer for netværkets fortsatte arbejde, hvor selvfølgelig stykelse af parkernes indsats for højnelse af naturens og kulturmiljøkvaliteten har høj prioritet set fra DNS side.

Træffet er åbent for alle interesserede medlemmer af naturfredningsforeningen.

Se evt. mere her: <https://aktiv.dn.dk/organisationen/netvaerk/netvaerk/natur-og-nationalparknetvaerket/>

12 år med Nationalparkloven – en evaluering

Fredag d. 8 November 2019, Roskilde Universitet, Kort- og Stensalen, Hus 02, kl. 13-17

Den danske Nationalparklov blev vedtaget i 2007. Året efter blev Nationalpark Thy oprettet som den første nationalpark i Danmark. I december 2013 udgav Rigsrevisionen en kritisk beretning om de første 6 år med Nationalparkloven, hvor de især hæftede sig ved, om nationalparkerne havde bidraget til det, der ved fremlæggelsen af loven var blevet fremhævet som dens hovedformål, nemlig at bidrage med at styrke og udvikle naturværdierne, herunder skabe større sammenhængende naturområder.

Et af de væsentlige resultater, der kom ud af Rigsrevisionens initiativ var, at der blev opnået enighed om, at Naturstyrelsen skulle følge systematisk op på nationalparkernes indsats og resultater, og indarbejde de kriterier, som Rigsrevisionen anbefalede i beretningen. Miljøministeriet tilkendegav i den forbindelse, at de planlagde en evaluering af Nationalparkloven i 2018. I Rigsrevisionens afsluttende notat af april 2014 skriver den, at *”ministeriet endnu ikke har overvejet, hvilke kriterier evalueringen skal baseres på, og at ministeriet mener, at evalueringen bør afvente, at nationalparkerne har gennemført første planperiode og i den forbindelse gennemfører den lovbestemte evaluering af nationalparkplanen”*.

Rigsrevisionen konkluderer i den forbindelse i pkt. 13, at den forventer, *”at Naturstyrelsen – når de 3 nationalparker har evalueret deres nuværende nationalparkplaner – gennemfører den lovede evaluering, som bør give grundlag for at kunne vurdere, om lovens hovedformål kan blive opfyldt, dvs. om nationalparkerne har medvirket til at styrke og udvikle naturen, og om de vigtigste danske naturtyper er tilstrækkeligt repræsenteret. Rigsrevisionen vil i den forbindelse følge op på kriterierne i Naturstyrelsens model for opfølgning, herunder om den giver styrelsen den relevante viden om nationalparkernes indsats og resultater.”*

Evalueringen er ifølge miljøministeriet blevet igangsat i slutningen af 2018, efter aftale med forligskredsen. Den forventes at forløbe gennem foråret frem til sommeren – alt afhængigt af, hvornår der vil blive afholdt valg. En afrapportering i tilknytning til evalueringen vil dog næppe være klar før efter sommerferien. Den vil især blive baseret på evalueringerne af de tre første parker, og med inddragelse af nationalparkernes bestyrelser og råd, hvor der vil blive lagt vægt på en bred analyse af erfaringerne, knyttet til alle de 10 mål, der er anført i formålsparagraffen.

Center for Natur- og Nationalparkforskning (CNNF) har derfor planlagt en seminar om evalueringen d. 8. november 2019, idet vi regner med, at miljøministeriets rapport ligger klar i så tilpas god tid før mødets afholdelse, så vi kan regne med at få kommentarer fra mange sider, forhåbentlig herunder også fra Rigsrevisionens annoncerede opfølgning.

ØVRIGE ARRANGEMENTER

4TH NATURA 2000 MONITORING WORKSHOP: NEW TECHNOLOGIES FOR NATURA 2000 MONITORING

Dato: 9 - 11 APRIL 2019

Sted: DOÑANA, SPANIEN

Link: <https://www.eurosite.org/events/4th-natura-2000-monitoring-workshop/>

AGRICULTURAL LAND USE AND FEEDBACKS IN A CHANGING CLIMATE

Dato: 24-26 APRIL 2019

Sted: STUTTGART, TYSKLAND

Link: <https://klimawandel.uni-hohenheim.de/en/overview>

TRANSFORMING LAND SYSTEMS FOR PEOPLE AND NATURE: OPENSOURCE MEETING 2019

Dato: 24-26 APRIL 2019

Sted: BERN, SCHWEITZ

Link: <https://glp.earth/osm/osm-2019/about-osm/conference-themes>

CNNF: NATURPARKERS REGIONALE BETYDNING

Dato: 26 APRIL 2019

Sted: ROSKILDE UNIVERSITET, BG. 11.1

Link: http://cnnf.ruc.dk/Nyhedsbreve_files/CNNF_nyhedsbrevNo8.pdf

DN'S NATUR- OG NATIONALPARKNETVÆRK: NETVÆRKSTRÆF I LEJRE

Dato: 27 APRIL 2019

Sted: LEDREBORG ALLE 2 B, 4220 LEJRE

Link: <https://aktiv.dn.dk/media/38764/nn-netv%C3%A6rkstr%C3%A6f-program-2019.pdf>

INTERPRET EUROPE CONFERENCE 2019: ENGAGING WITH DIVERSITY

Dato: 31 MAY – 3 JUNE 2019

Sted: SARAJEVO, BOSNIA

Link: <http://interpreteuropeconference.net/>

ALTER-NET AND EKLIPSE 2019 CONFERENCE IN COOPERATION WITH THE EUROPEAN COMMISSION: THE EU BIODIVERSITY STRATEGY BEYOND 2020

Dato: 17 -19 JUNE 2019

Sted: GHENT, BELGIUM

Link: <http://www.alter-net.info/CallforProposalsALTERNetConference.pdf>

IALE World Congress 2019

IALE WORLD CONGRESS 2019

Dato: 1-5 JULI 2019

Sted: MILANO, ITALIEN

Link: <http://www.iale2019.unimib.it/program/abstracts-submission/>

SUMMER SCHOOL IN LAND-SYSTEM SCIENCE 2019

Dato: 7-12 JULI 2019

Sted: FILZBACH, SCHWEITZ

Link: <http://www.iale2019.unimib.it/program/abstracts-submission/>

THE SUMMER SCHOOL "EUROPEAN PARKS ACADEMY"

Dato: 15-20 JULI 2019

Sted: KLAGENFURT, ØSTRIG

Link:

[http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2019/01/Folder EPA Summerschool 2018 ECO.pdf](http://www.europarc.org/wp-content/uploads/2019/01/Folder_EPA_Summerschool_2018_ECO.pdf)

ALTER-NET SUMMER SCHOOL 2019: "BIODIVERSITY, ECOSYSTEM SERVICES: SCIENCE AND ITS IMPACT ON POLICY AND SOCIETY."

Dato: 21 - 31 AUGUST 2019

Sted: PEYRESQ, HAUTE-DE-PROVENCE, FRANCE

Link: <http://www.alter-net.info/summer-school>

EUROPARC CONFERENCE 2019, LATVIA: NATURE ON YOUR MIND: UNDERSTANDING OUR VALUES

Dato: 24 – 27 SEPTEMBER 2019

Sted: KEMERI NATIONAL PARK, LATVIA

Link: <https://www.europarc.org/news/2019/01/12-events-for-protected-areas/>

ISEM 2019 GLOBAL CONFERENCE ON ECOLOGICAL MODELLING

Dato: 1-5 OKTOBER 2019

Sted: SALZBURG, ØSTRIG

Link: www.elsevier.com/ise-conference